

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNI ZAVOD ZA STATISTIKU
SARAJEVO**

**UPUTE
ZA GODIŠNJI OBRAČUN BRUTO VRIJEDNOSTI PROIZVODNJE I DODANE VRIJEDNOSTI
POLJOPRIVREDE PRIVATNOG SEKTORA BEZ PRAVNIH OSOBA -
POLJOPRIVREDNA GAZDINSTVA ZA GRAD-OPĆINU**

Sarajevo, veljača 2021. godine

I. METODOLOŠKA OSNOVA

1. UVODNA METODOLOŠKA OBJAŠNENJA

Pri obračunu bruto vrijednosti proizvodnje, bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) poljoprivrede treba imati u vidu specifičnosti poljoprivredne proizvodnje u odnosu na ostale gospodarske djelatnosti, iako se bruto dodana vrijednost poljoprivrede svodi na iste elemente kao i u ostalim gospodarskim oblastima, tj. neto dodanu vrijednost i amortizaciju nakon što se iz vrijednosti ukupne proizvodnje isključe materijalni troškovi.

Specifičnosti poljoprivredne proizvodnje u odnosu na ostale gospodarske djelatnosti, prije svega, odnose se na troškove proizvodnje. Poljoprivreda je jedina djelatnost koja svoje osnovne sirovine za reprodukciju (sjeme, stočna hrana) dobija iz vlastite proizvodnje. Ostala sredstva, kao što su vještačka gnojiva, sredstva za zaštitu bilja, liječenje stoke itd., poljoprivreda dobija iz industrijske proizvodnje.

S obzirom na navedeno, materijalne troškove dijelimo na sljedeće skupine: troškove u naturi i na troškove u novcu.

Troškovi u naturi potječu iz same poljoprivredne proizvodnje i služe za reprodukciju u istoj grani poljoprivrede, kao na primjer: sjeme u ratarstvu, ili u drugoj grani, stočna hrana kao proizvod ratarstva služi u grani stočarstva.

Troškovi u novcu su troškovi nabave sjemena, vještačkih gnojiva, sredstava za njegu i zaštitu bilja, liječenje stoke, opravke i održavanje poljoprivrednih strojeva i inventara, goriva, maziva i slično.

Pitanje karaktera i strukture troškova u poljoprivredi nameće se pri obračunu bruto dodane vrijednosti poljoprivredne proizvodnje.

Bruto dodanu vrijednost i mješoviti dohodak (neto dodanu vrijednost) poljoprivrede, trebalo bi da se utvrdi i iskaže po granama poljoprivredne djelatnosti (ratarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu, stočarstvu i domaćoj preradi poljoprivrednih proizvoda) isto kao što se radi i pri obračunu proizvodnje u industriji. Međutim, s obzirom da proizvodnja jedne poljoprivredne grane služi kao reprodukcija drugoj grani, a u najvećem dijelu poljoprivrede individualnog sektora ne postoje knjigovodstveni podaci na temelju kojih bi se točno utvrdilo koliko jedna grana daje drugoj i prima od druge u procesu proizvodnje, vrlo je teško utvrditi stvarni dohodak svake pojedine grane. Isto tako, teško je utvrditi koliko materijalnih troškova u novcu (naprimjer, troškovi za održavanje poljoprivrednih strojeva i inventara, gorivo, mazivo i sl.) otpada na svaku granu posebno, kao i to koji dio amortizacije stalnih sredstava za proizvodnju otpada na pojedine grane. Ova sredstva istovremeno služe svim granama poljoprivredne proizvodnje.

Zbog navedenih teškoća, obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) individualnog sektora poljoprivrede vrši se za poljoprivredu kao cjelinu, a ne po granama. Da bi se došlo do dohotka poljoprivrede kao cjeline, prvo treba utvrditi vrijednost ukupnog priroda poljoprivredne proizvodnje, koja se dobija pošto se utvrdi vrijednost priroda svake grane - ratarstva, voćarstva, vinogradarstva, stočarstva, domaće prerade poljoprivrednih proizvoda, ribarstva i svih usputnih djelatnosti u poljoprivredi, a zatim se sumira vrijednost priroda svih grana. Pošto se utvrdi vrijednost priroda poljoprivredne proizvodnje, treba utvrditi ukupne troškove u naturi, troškove u novcu i amortizaciju.

Prema tome, obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) individualnog sektora poljoprivrede treba da se temelji na: 1. utvrđenoj vrijednosti priroda ukupne poljoprivredne proizvodnje; 2. utvrđenim iznosima troškova u naturi i u novcu; 3. utvrđenom iznosu amortizacije.

2. PREDMET OBRAČUNA

Obračunom bruto vrijednosti proizvodnje, bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) individualnog sektora poljoprivrede za grad-općinu obuhvata se proizvodnja ratarstva, voćarstva i vinogradarstva, stočarstva, domaća prerada poljoprivrednih proizvoda i usputne djelatnosti koje se obavljaju u okviru poljoprivrednih kućanstava.

U ratarstvu se obuhvata proizvodnja žita, usputni proizvodi žita (slama, kukuruzovina), industrijsko bilje, povrtno bilje, stočno krmno bilje i livadsko sijeno i sijeno pašnjaka. Pri obračunu proizvodnje žita ne uzima se u obzir proizvodnja mekinja, s obzirom da se vrijednost žita obračunava u zrnu, a ne u brašnu i u mekinjama.

U voćarstvu i vinogradarstvu obuhvata se proizvodnja sirovog voća i grožđa.

U domaćoj preradi voća i grožđa obuhvata se prerada u vino, rakiju, voćne sokove, suho voće i sl.

U stočarstvu se obuhvata prirast stoke i peradi u težini, proizvodi stočarstva (mlijeko, vuna, jaja i sl.) i proizvodi pčela (med i vosak).

U usputnim djelatnostima u poljoprivredi obuhvataju se prihodi od sječe drveta iz šuma u individualnom vlasništvu (prodaja i potrošnja tehničkog i ogrjevnog drva), kućna radinost (izradba predmeta od vune i sl.) i ostale djelatnosti (kao što su lov, ribolov, skupljanje ljekovitog bilja, vađenje pijeska i kamena i slično).

Zbog velikog broja gazdinstava i raznolikosti proizvodnje nije moguće prikupiti podatke za svako gazdinstvo, pa se zbog toga obračun bruto vrijednosti proizvodnje, bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) s raspodjelom vrši za cijelu teritoriju grada-općine kao da je jedno gazdinstvo.

Obračun mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) vrši se za teritoriju grada-općine, na kojoj se obavlja proces proizvodnje, bez obzira na to što neki vlasnici poljoprivrednog zemljišta, strojeva i uređaja ne borave na toj teritoriji, što dio radne snage dolazi iz drugih područja i što se mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) koji ostaje poljoprivrednicima s teritorije grada-općine prelijeva i troši na području drugih gradova-općina.

Obračun mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) vrši se za kalendarsku godinu bez obzira na to što se proces poljoprivredne proizvodnje, utrošak reprodukcijskog materijala, potrošnja i prodaja poljoprivrednih proizvoda ne podudaraju u potpunosti s kalendarskom godinom.

Obračun mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) vrši se za poljoprivredu kao cjelinu, a ne po granama proizvodnje zbog teškoća koje se javljaju pri razgraničenju troškova između pojedinih grana. Iz obračuna mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) isključuje se promet reprodukcijskog materijala i proizvodnih usluga između individualnih proizvođača, jer predstavlja međusobnu razmjenu koja ne povećava bruto dodanu vrijednost i mješoviti dohodak (neto dodanu vrijednost).

Obračunom se ne obuhvata dohodak koji poljoprivrednici i članovi njihovih kućanstava ostvaruju radom izvan gazdinstva (u industriji, građevinarstvu, prijevozu, ugostiteljstvu, turizmu, državnim službama), ili po drugim osnovama (od socijalnih primanja, privremenim radom u inozemstvu, vršenjem usluga sličnih obrtnim za koje se plaća porez, kao što je mljevenje i prekrupljivanje žita, pečenje rakije i sl.).

Prema tome, predmet obračuna je vrijednost proizvodnje individualnog sektora poljoprivrede (sva gazdinstva, uključujući i gazdinstva registrirana kao obrt), a jedinica za obračun bruto vrijednosti proizvodnje, bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) je poljoprivredna proizvodnja na teritoriji jednog grada-općine.

3. POSTUPAK ZA IZVRŠENJE OBRAČUNA

Bruto dodana vrijednost i mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) grada-općine individualnog sektora poljoprivrede obračunavaju se na taj način što se prvo utvrđuje vrijednost ukupne poljoprivredne proizvodnje (bruto vrijednost proizvodnje), a zatim temeljni elementi njihove vrijednosne strukture, prema šemi:

1. Vrijednost ukupne poljoprivredne proizvodnje,
2. Vrijednost ukupnih materijalnih troškova,
3. Bruto dodana vrijednost (red 1 minus red 2),
4. Iznos amortizacije,
5. Mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost), (red 3 minus red 4).

Bruto dodana vrijednost predstavlja razliku između vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i iznosa materijalnih troškova.

Amortizacija se obračunava u postotku (7%) od iznosa bruto dodane vrijednosti.

Mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) predstavlja razliku između iznosa bruto dodane vrijednosti i iznosa amortizacije.

3.1. Obračun vrijednosti poljoprivredne proizvodnje

Vrijednost poljoprivredne proizvodnje predstavlja zbroj vrijednosti proizvodnje ratarstva, voćarstva i vinogradarstva, stočarstva, domaće prerade i usputnih djelatnosti. Obračun se vrši po skupinama proizvoda na taj način što se podaci o proizvedenim količinama množe odgovarajućim cijenama proizvođača.

Cijene proizvođača su, po pravilu, otkupne cijene po kojima proizvođači prodaju svoje proizvode otkupnim poljoprivrednim, industrijskim, trgovinskim i drugim poduzećima koja se bave otkupom poljoprivrednih proizvoda.

Za obračun vrijednosti proizvodnje primjenjuju se, po pravilu, prosječne otkupne cijene - podaci statistike otkupa (Obrazac - TRG-31). Prosječne otkupne cijene ne mogu se umanjivati, izuzev za proizvode kod kojih je smanjen kvalitet, o čemu je potrebno posebno argumentirano obrazloženje komisije koja vrši obračun (za obračun vrijednosti proizvodnje ne mogu se primijeniti zaštitne-garantirane cijene).

Proizvođači prodaju jedan dio proizvoda na tržnici (povrće, voće, perad, jaja i sl.) ili izravno "većim potrošačima", ugostiteljstvu, zdravstvenim institucijama, odmaralištima i sl., pa se i vrijednost ovog dijela proizvoda obračunava po cijenama formiranim na tržnici koje imaju tretman cijena proizvođača.

Znatan dio poljoprivrednih proizvoda ostaje za prehranu članova kućanstva, za domaću preradu i za reprodukcijsku potrošnju. Vrijednost ovih proizvoda obračunava se, po pravilu, cijenama proizvođača, sa izuzetkom nekih proizvoda (povrće, voće i prirast svinja) kod kojih se zbog razlike kvaliteta u odnosu na kvalitet prodanih količina u otkupu i na tržnici ove cijene korigiraju. Cijene ovih proizvoda utvrđuju se bilancom proizvoda po vidovima potrošnje i prodaje.

Neki poljoprivredni proizvodi ne pojavljuju se na tržištu ili se pojavljuju veoma rijetko, obično samo u prometu između poljoprivrednika, te nemaju tržišne cijene (slama, sijeno, podmladak konja i sl.). Vrijednost ovih proizvoda obračunava se po mjesnim cijenama koje se uzimaju kao cijene proizvođača, a utvrđuju se procjenom.

Prilikom obračuna vrijednosti proizvodnje količine proizvoda uzimaju se uvijek iz godine za koju se vrši obračun, a cijene proizvođača formiraju se za različito vremensko razdoblje, zavisno od vremena prispjeća i potrošnje proizvoda.

Po otkupnim cijenama obračunava se vrijednost ukupne proizvodnje:

Period formiranja cijene

a) Žita (bez kukuruza)	1.VII - 31.III naredne godine
b) Kukuruz	1.X - 31.III naredne godine
c) Industrijsko bilje	1.VII - 31.III naredne godine
d) Prerađevine od voća i grožđa	od prispjeća do 31.III naredne godine
e) Prirast goveda i ovaca	prosječna godišnja cijena
f) Vune	prosječna godišnja cijena

Po otkupnim cijenama koje se korigiraju cijenama formiranim na tržnici srazmjerno prodatim količinama proizvoda na tržnici obračunava se:

a) Povrće	1.VII - 31.III naredne godine
b) Prirast peradi, jaja i meda	prosječna godišnja cijena

Po približno otkupnim cijenama obračunavaju se proizvodi koji imaju veoma različit kvalitet po pojedinim vrstama potrošnje. Njihova prosječna cijena utvrđuje se bilancom proizvoda na osnovu otkupnih i cijena formiranih na tržnici.

a) Krumpir	od prispjeća do 31.III naredne godine
b) Ostalo povrće	od prispjeća do 31.XII tekuće godine
c) Jabuke, orasi, bademi i agrumi	od prispjeća do 31.III naredne godine
d) Ostalo voće i grožđe	od prispjeća do 31.XII tekuće godine
e) Prirast svinja	prosječna godišnja cijena
f) Kravlje i ovčije mlijeko	prosječna godišnja cijena
g) Drvo	prosječna godišnja cijena

Po mjesnim cijenama, koje se utvrđuju procjenom, obračunava se vrijednost usputnih proizvoda žita, kozijeg mlijeka, kostreta, voska, ždrebad i omadi i sl.

Po posebnim cijenama obračunava se vrijednost stočnog krmnog bilja i livadskog sijena i sijena pašnjaka. Ovi proizvodi nemaju realnih tržišnih cijena i za obračun vrijednosti ovih proizvoda treba uzeti približne cijene koštanja istih proizvoda na gazdinstvima poljoprivrednih poduzeća.

Kod grada-općine gdje nema pojave otkupa za pojedine proizvode čija se vrijednost obračunava po otkupnim cijenama, uzima se otkupna cijena iz najbližeg susjednog grada-općine. Ako proizvod uopće nema tržišne cijene, uzima se cijena najsrodnijeg proizvoda.

Za proizvod kojem se bitno smanji kvalitet kao posljedica elementarne nepogode (poplava, prevelika vlažnost u doba zrenja i berbe), otkupna cijena može se umanjiti srazmjerno procijenjenom gubitku kvaliteta. Procjenu gubitka u kvalitetu utvrđuje komisija grada-općine. Dokumentacija komisije s posebnim obrazloženjem prilaže se uz obračun vrijednosti proizvodnje i dostavlja službi za statistiku.

Detaljnija objašnjenja o cijenama daju se u uputama za obračun vrijednosti proizvodnje kod odgovarajućih tabela.

3.2. Obračun materijalnih troškova

Materijalni troškovi poljoprivredne proizvodnje obuhvataju vrijednost utrošenog reprodukcijskog materijala, sirovina za domaću preradu i kućnu radinost, kao i izdatke za izvršene proizvodne usluge poduzeća i samostalnih obrtnika.

Materijalni troškovi sastoje se iz troškova u naturi i troškova u novcu.

Troškovi u naturi obuhvataju vrijednost poljoprivrednih proizvoda iz vlastite proizvodnje utrošenih za reprodukciju: za sjeme, za stočnu hranu i prostirku (žita, stočno krmno bilje, livadsko sijeno i sijeno pašnjaka, slame i sl.), jaja za nasad, sirovine za domaću preradu (voće i grožđe) i kućnu radinost (vuna i sl.). Troškovi u naturi obračunavaju se na temelju normativa potrošnje koji se utvrđuju procjenom posebno za svaku godinu.

Ukupan utrošak sjemena procjenjuje se na temelju podataka o zasijanoj površini i normativa utroška sjemena po hektaru zasijane površine. Utrošak sjemena iz vlastite proizvodnje dobija se razlikom kad se od ukupnog utroška sjemena odbiju kupljene količine.

Utrošak koncentrirane stočne hrane za ishranu stoke i peradi obračunava se na temelju procjene prosječne godišnje potrošnje koncentrirane stočne hrane po jednom grlu i kilogramu prirasta žive mjere, za određene vrste i kategorije stoke i peradi.

Stočno krmno bilje, livadsko sijeno i sijeno pašnjaka, slama i kukuruzovina računaju se kao stočna hrana po odbitku količina prodatih otkupnim poduzećima i utroška na gazdinstvima za ogrjev i druge namjene.

Prerađene količine voća i grožđa obračunavaju se po normativima procijenjenim za dobijanje prerađevina po jedinici mjere.

Vrijednost stajskog gnojiva i usluga radne stoke ne obračunava se kao materijalni trošak ratarstva niti kao prihod stočarstva.

Vrijednost utrošenih količina poljoprivrednih proizvoda iz vlastite proizvodnje obračunava se cijenama po kojima se obračunava i vrijednost proizvodnje (izuzev utroška sjemena pšenice i krumpira).

Troškovi u novcu obuhvataju izdatke poljoprivrednika za nabavu reprodukcijskog materijala i plaćanja za izvršene proizvodne usluge poduzećima i individualnim obrtnicima.

Za potrebe biljne proizvodnje obuhvataju se i izdaci za kupovinu sjemena, vještačkih gnojiva, sredstava za zaštitu bilja, sredstava za vezivanje, goriva i maziva za traktore i druge strojeve, rezervnih dijelova za poljoprivredne strojeve i sl.

Za potrebe stočne proizvodnje obuhvataju se izdaci za nabavu stočne hrane od poljoprivrednih, industrijskih i drugih poduzeća, soli za ishranu stoke, jaja za nasad i jednodnevne piliće i sl. Proizvodne usluge obuhvataju izdatke individualnih proizvođača za obavljene radove strojevima poduzeća, navodnjavanje, veterinarske usluge, potkov stoke i sl.

Troškovi u novcu obračunavaju se na temelju informacija od poslovnih subjekata koji obskrbljuju poljoprivrednike reprodukcijskim materijalom i proizvodnim uslugama i na temelju procjene za one troškove o kojima ne postoji potpuna dokumentacija.

Međuzemljoradnički promet reprodukcijskim materijalom i proizvodnim uslugama ne obračunava se kao trošak proizvodnje, jer je to razmjena roba i usluga između poljoprivrednika.

Vrijednost kupljenog reprodukcijskog materijala i proizvodnih usluga obračunava se po nabavnim cijenama. Troškovi u novcu detaljno su prikazani u tabeli 14 "Materijalni troškovi u novcu".

3.3. Obračun amortizacije

Amortizacija izražava onaj dio vrijednosti stalnih sredstava koji je u procesu proizvodnje prenesen na nove proizvode.

Amortizacija stalnih sredstava individualnog sektora poljoprivrede obračunava se sa 7% od iznosa bruto dodane vrijednosti.

Ispravno bi bilo da se amortizaciona stopa razlikuje po pojedinim gradovima-općinama gdje je intenzivnija poljoprivredna proizvodnja i gdje je znatnije izmijenjena struktura stalnih sredstava (brojno, po kvalitetu i kapacitetu). S obzirom da se ne raspolaže podacima o obujmu i vrijednosti svih stalnih sredstava u poljoprivredi koji čine osnovicu za obračun amortizacije, opća stopa se primjenjuje za sve gradove-općine.

3.4 Obračun investicija u poljoprivredi

Obračun investicija u poljoprivredi prikazuje se u tabeli 17 "Investicijska ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju, prerađu i dr."

Ukupna investicijska ulaganja prikazuju se kroz tri tabele, i to:

A. Tehnička struktura investicijskih ulaganja

Investicije individualnog sektora poljoprivrede predstavljaju ukupnu vrijednost ulaganja u poljoprivredne građevinske objekte, poljoprivredne strojeve i opremu, dugogodišnje zasade, u povećanje osnovnog stada i košnica pčela.

Obuhvataju se sredstva koja su utrošena bilo za zamjenu dotrajalih stalnih sredstava ili za povećanje (broj, kvalitet i kapacitet) stalnih sredstava.

Poljoprivredni građevinski objekti obuhvataju izgradnju novih i rekonstrukciju i modernizaciju postojećih objekata. Poljoprivredni strojevi i oprema obuhvataju nabavu novih i polovnih strojeva i opreme, domaćeg i uvoznog porijekla. Dugogodišnji zasadi obuhvataju nove zasade voćnjaka, vinograda, hmelja, malina, vrba, klasičnih i plantažnih šuma. Investicije za osnovno stado obuhvataju vrijednost utrošenu za kupovinu osnovnog stada, peradi i košnica pčela.

B. Izvori financiranja

Izvori financiranja pri obračunu investicija mogu biti vlastiti (vlastita sredstva poljoprivrednih gazdinstava), krediti banaka, donacije i sl.

C. Investicije po karakteru izgradnje

Ukupan iznos ostvarenih investicijskih ulaganja rasporediti prema karakteru izgradnje, i to: izgradnja novih kapaciteta; rekonstrukcija, modernizacija i dogradnja; te održavanje razine postojećih kapaciteta.

Promet poljoprivrednih građevinskih objekata i zemljišta između proizvođača ne obračunava se kao investicija.

4. OBRAZAC "DV-POLJ"

Obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) grada-općine za individualni sektor poljoprivrede vrši se po obrascu "DV-POLJ", sastavljenom od 17 osnovnih tabela i 11 pomoćnih tabela.

U tabelama od 1 do 13, po skupinama proizvoda, obračunava se vrijednost svakog proizvoda posebno i njegova raspodjela kao reprodukcijskog materijala uaturi.

U tabeli 14 iskazuju se, po vrstama, svi troškovi u novcu.

U tabeli 15 iskazuje se ukupna vrijednost poljoprivredne proizvodnje i troškova uaturi, po skupinama proizvoda.

U tabeli 16 iskazuje se obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti).

U tabeli 17 iskazuju se investicijska ulaganja po vrstama.

Pomoćne tabele služe za obračun određenih troškova uaturi i novcu. U pomoćnim tabelama obračunava se utrošak žita i ostale koncentrirane stočne hrane za prehranu stoke i peradi, kupnja stočne hrane za novac, kupnja jaja za nasad i jednodnevnih pilića, potrošnja goriva, maziva i električne energije u svrhe poljoprivredne proizvodnje, troškovi održavanja poljoprivrednih strojeva i zaprežnih vozila.

5. IZVORI PODATAKA

Za utvrđivanje elemenata pri obračunu bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) grada-općine kod individualnog sektora poljoprivrede rabe se, pored podataka koji su dobijeni redovitim statističkim istraživanjima, i podaci iz statističke dokumentacije nadležnih organa grada-općine. Podatke koji se ne mogu obezbijediti iz ovih izvora **procjenjuje stručna komisija grada-općine.**

Iz statistike poljoprivrede i šumarstva rabe se: Izvještaji PO-službe biljne proizvodnje o zasijanim i požnjevenim površinama, zasadima i ostvarenim prirodima; Izvještaj o iskorištavanju (privatnih) šuma i sl. Iz ostalih granskih statistika rabe se podaci iz: Izvještaja o otkupu poljoprivrednih proizvoda od individualnih proizvođača; Izvještaja o prometu poljoprivrednih proizvoda na tržnicama i dr.

Za pojedinačne stavke obračuna koriste se podaci poljoprivrednih, vodoprivrednih i drugih poduzeća, veterinarskih i poljoprivrednih postaja i ljekarni, nadležnih službi za oblast poljoprivrede u gradu-općini, društava za osiguranje imovine i osoba i sl.

Podaci koji nisu obezbijeđeni statističkim istraživanjima niti se mogu dobiti iz drugih izvora, utvrđuju se procjenom.

6. ZADACI STRUČNE KOMISIJE GRADA-OPĆINE

6.1. Procjenjuje proizvodnju poljoprivrednih proizvoda koji nisu obuhvaćeni poljoprivrednom statistikom (slama, kukuruzovina, vosak i sl.).

6.2. Procjenjuje vrijednost proizvodnje i troškova kućne radinosti i prihoda od ostalih djelatnosti koji se obuhvataju ovim obračunom (lov, ribolov, skupljanje ljekovitog bilja i sl.).

6.3. Utvrđuje elemente (normative, kvalitetne brojke i odnose) za obračun materijalnih troškova u naturi (prosječan utrošak sjemena po hektaru, prosječan godišnji utrošak ukupne koncentrirane stočne hrane po grlu i kilogramu prirasta žive mjere za određene vrste i kategorije stoke, prosječne težine stoke po vrstama i kategorijama, utrošak krumpira i mlijeka za prehranu stoke, utrošak slame i kukuruzovine po vidovima potrošnje, utrošak voća u domaćoj preradi za one vrste voća koje nisu obuhvaćene PO-službom i slično).

6.4. Pri obračunu materijalnih troškova u novcu procjenjuje prosječan godišnji broj traktora, drugih motora i elektromotora, broj sati rada motora, prosječne godišnje troškove održavanja poljoprivrednih strojeva i uređaja, potrošnju soli za prehranu stoke, troškove potkova stoke i sl.

6.5. Ocjenjuje realnost podataka koje stručna služba grada-općine prikuplja od poslovnih subjekata za obračun materijalnih troškova u novcu.

II. UPUTE ZA OBRAČUN VRIJEDNOSTI PROIZVODNJE, TROŠKOVA I MJEŠOVITOG DOHOTKA (NETO DODANE VRIJEDNOSTI)

1. OBRAČUN VRIJEDNOSTI I TROŠKOVA BILJNE PROIZVODNJE (tabele 1 do 7)

U obračunu se obuhvataju vrijednosti i troškovi proizvodnje žita, usputnih proizvoda žita, industrijskog bilja, povrtnog bilja, stočnog krmnog bilja, livada i pašnjaka, sirovog voća i grožđa.

Podaci o požnjevenim površinama i ukupnim prirodima u biljnoj proizvodnji uzimaju se iz izvještaja poljoprivredne statistike (obrasci PO-službe, i to: PO-32b, PO-33b i PO-34b).

Razloge eventualnih odstupanja od podataka datih u izvještajima statistike poljoprivrede potrebno je obrazložiti u zapisniku koji se nalazi unutar obrasca DV-POLJ.

Kao trošak obračunava se vrijednost utrošenog sjemena kupljenog za novac, sjemena iz vlastite proizvodnje, žita za prehranu stoke i peradi, povrtnog i krmnog bilja i drugih kabastih proizvoda za prehranu stoke i prostirku.

1.1. Žita (tabela 1)

U obračunu se iskazuju podaci o požnjevenoj površini, ukupnom prirodu, prosječnoj cijeni, vrijednosti priroda, prosječnom utrošku sjemena po hektaru, ukupnom utrošku sjemena, količinama, cijenama i vrijednosti kupljenog sjemena, količini i vrijednosti sjemena iz vlastite proizvodnje, utrošenim količinama i vrijednosti žita za prehranu stoke i peradi i vrijednosti ukupnih troškova u naturi.

Podaci o požnjevenim površinama i ukupnim prirodima odnose se na ukupne površine i prirode ostvarene u redovitoj sjetvi (ozimoj i proljetnoj), u naknadnoj i u postrnoj sjetvi.

Površina i ukupan prirod ječma iskazuje se s pivarskim ječmom.

Za obračun vrijednosti žita uzima se prosječna otkupna cijena ostvarena u vremenu od 1.VII tekuće do 31.III naredne godine, a za kukuruz od 1.X do 31.III naredne godine.

Ako na teritoriji grada-općine nema pojave otkupa nekog žita, za obračun vrijednosti uzima se prosječna otkupna cijena iz najbližeg susjednog grada-općine. U slučaju da neki proizvod uopće nema otkupne cijene, uzima se cijena najsirodnijeg proizvoda.

Pri obračunu vrijednosti ječma posebno se obračunava pivarski, a posebno ostali ječam, dok se u tabeli iskazuje samo ukupna vrijednost.

a) Utrošak sjemena (stupci 6 i 7)

Prosječan utrošak sjemena po hektaru poželjevene površine procjenjuje se na temelju informacija prikupljenih od neposrednih proizvođača. Pri tome treba imati u vidu da utrošak sjemena zavisi od sortnog sastava, gustine sjetve, načina sjetve, vremenskih prilika i drugih uvjeta.

Normativom sjetve obuhvata se ukupan utrošak sjemena po jednom hektaru bilo da je sjeme iz vlastite proizvodnje, kupljeno ili nabavljeno zamjenom.

b) Kupljeno sjeme (stupci 8, 9 i 10)

Količina i cijena kupljenog sjemena procjenjuje se na temelju podataka TRG-službe, odnosno prikuplja se od poljoprivrednih, industrijskih i trgovinskih poduzeća koja se bave prometom sjemenske robe.

Podaci o količinama i cijenama kupljenog sjemena za sjetvu žita uzimaju se za ekonomsku godinu, za razdoblje od 1.VI prethodne do 1.VI tekuće godine, a za kukuruz za tekuću godinu.

c) Utrošak sjemena iz vlastite proizvodnje (stupci 11 i 12)

Količina utrošenog sjemena iz vlastite proizvodnje dobija se razlikom, kada se od ukupno utrošenog sjemena oduzme količina kupljenog sjemena. Za obračun vrijednosti sjemena iz vlastite proizvodnje uzimaju se cijene kojima se obračunava i vrijednost proizvodnje, a pri obračunu vrijednosti sjemena pšenice tu cijenu treba povećati za 10% na ime kvaliteta i troškova pripreme sjemena.

d) Utrošak žita za prehranu stoke (stupci 13 i 14)

Za obračun utroška žita za prehranu stoke i peradi koristi se "Pomoćni obrazac P-1 za obračun utroška koncentrirane stočne hrane". Po izvršenom obračunu u obrascu P-1 uzimaju se podaci (red-Ukupno, zbir svih C stubaca) o ukupnoj potrošnji pšenice, raži, ječma, kukuruza i ostalih vrsta žita koje se prethodno raspoređuju po odgovarajućim vrstama i skupinama žita.

Vrijednost utrošenog žita za prehranu stoke obračunava se cijenama kojima se obračunava vrijednost proizvodnje.

OBRAČUN UTROŠKA KONCENTRIRANE STOČNE HRANE

(pomoćni obrazac P-1)

Da bi se što realnije procijenio utrošak žita iz vlastite proizvodnje za prehranu stoke i peradi, u obračunu se polazi od procjene ukupne potrošnje koncentrirane stočne hrane.

Kao koncentrat iz vlastite proizvodnje uzimaju se u ovom obračunu žita, mekinje i krumpir. Mekinje iz vlastite proizvodnje uzimaju se u obračun ukupne potrošnje koncentrata samo količinski, u svrhu što točnijeg obračuna utroška žita. Vrijednost mekinja se ne obračunava, s obzirom da se vrijednost pšenice i raži obračunava u zrnu.

Utrošak koncentrata procjenjuje se po vrstama stoke.

U pretstupcu obrasca (stubac a) iskazuju se podaci o prosječnim težinama po jednom grlu i prosječnoj proizvodnji mlijeka po muzari. Ovi podaci treba da posluže realnoj procjeni utroška koncentrata po grlu, s obzirom da normativi prehrane stoke zavise od tjelesne težine, količine i kvaliteta proizvodnje.

Na temelju podataka o brojnom stanju stoke na početku i na kraju godine po vrstama i kategorijama stoke izračunava se prosječan srednjogodišnji broj grla hranjenih u tijeku godine. Podaci o prirastu žive mjere uzimaju se iz odgovarajućih stubaca tabele 9 "Prirast stoke" i tabele 12 "Proizvodi peradi". Podaci o prosječnom godišnjem broju grla i ukupnom prirastu stoke upisuju se u odgovarajuće "A" redove.

Godišnji utrošak ukupne koncentrirane stočne hrane po jednom grlu odnosno po kilogramu prirasta žive mjere za određene vrste i kategorije stoke (stubac 1, redovi "B") treba procijeniti polazeći od stvarnih mogućnosti i postojeće prakse individualnih proizvođača u prehrani stoke i peradi, a ne od teoretskih normativa.

Ukupna potrošnja koncentrirane stočne hrane za kategorije dobija se množenjem srednjogodišnjeg broja grla odnosno prirasta žive mjere godišnjom potrošnjom koncentrata po grlu odnosno po kilogramu prirasta (redovi $A \times B = C$). Ukupna potrošnja koncentrirane stočne hrane dobija se zbrojem svih C redova stupca 1.

Ukupna potrošnja koncentrata po vrstama, kategorijama i prirastu stoke iz stupca 1 red "UKUPNO" raspoređuje se na pojedine vrste i skupine koncentrata iskazanih u stupcima 2 do 8.

Mekinje (stubac 6) se preračunavaju u koncentrat u odnosu kilogram i po za kilogram koncentrata (1,5:1). Krumpir (stubac 7) utrošen za prehranu stoke preračunava se u koncentrat u odnosu pet kilograma krumpira za kilogram koncentrata (5:1).

Kupljeni koncentrat (stubac 8) uzima se iz pomoćnog obrasca P-2 (tabela A i B), stubac 1. Ova količina raspoređuje se prema namjeni na odgovarajuće vrste i kategorije stoke i peradi.

Pri procjeni normativa prehrane konja koncentratom treba imati u vidu da ona zavisi od rasta i težine grla, obujma, vrste i težine rada. Prehrana krava zavisi od rase, tjelesne težine, plodnosti, mliječnosti i sadržaja masti u mlijeku, obujma, vrste i težine rada. Pri procjeni utroška koncentrata po krmači treba imati u vidu rasni sastav osnovnog stada i proizvodnju prasadi po krmači. Utrošak koncentrata za prehranu peradi zavisi od težine grla i proizvodnje jaja po nosilji, a kod prirasta od načina uzgoja podmlatka. Utrošak koncentrata za prehranu odraslih ovaca obračunava se posebno, a posebno za janjad i šilježad.

Ukoliko se obračunom vrijednosti proizvodnje obuhvata prirast bivola i koza i proizvodnja mlijeka, može se obračunati i utrošak koncentrata za njihovu prehranu.

OBRAČUN KUPLJENE STOČNE HRANE

(pomoćni obrazac P-2)

U obračunu se iskazuju podaci o količinama, prosječnim cijenama i vrijednosti stočnih hraniva kupljenih od zadruga, industrijskih i drugih poduzeća i o kupovini kukuruza s drugih područja. U obrascu su pojedinačno navedena stočna hraniva koja se najčešće kupuju (razne krmne smješe, sporedni proizvodi industrije, mineralna hraniva i žita u zrnu). Krmne smješe (miješana stočna hrana) mogu biti potpune (kompletne), dopunske i predsmješe.

Podaci o kupljenim količinama i cijenama ovih hraniva prikupljaju se od zadruga, poljoprivrednih, industrijskih, trgovinskih i drugih poduzeća (veterinarske i poljoprivredne postaje i ljekarne i sl.) koje proizvode, dorađuju i prodaju stočnu hranu individualnim proizvođačima.

Količina stočne hrane koju su poduzeća isporučile individualnim proizvođačima za prehranu stoke i peradi, koja se kod njih nalazi po ugovoru u okviru proizvodne suradnje ili uslužnog tova, ne obuhvataju se.

Kupljeni kukuruz s drugih područja (red B) odnosi se samo na kupovinu od individualnih proizvođača. Količina ovog kukuruza procjenjuje se i obračunava po nabavnim cijenama.

1.2. Usputni proizvodi žita (tabela 2)

Usputni proizvodi žita obuhvataju slamu strnih žita, kukuruzovinu i šepurike (koćanke).

Količine proizvedene slame i kukuruzovine utvrđuju se procjenom odnosa priroda stabljike prema ostvarenom prirodnom zrnu, posebno za svaku vrstu žita. Utvrđeni odnos iskazuje se kao koeficijent s decimalom.

Ukupan prirod slame i kukuruzovine dobija se množenjem koeficijenta ukupnim prirodnom zrna odgovarajuće vrste žita (tabela 1, stubac 3). Prije obračuna prirod treba korigirati koeficijente ocjenom za one količine slame i kukuruzovine koje nisu unesene u ekonomsko dvorište bilo da su zaorane, spaljene ili ostale neposječene i sl.

Od ukupnog prirod usputnih proizvoda žita izdvajaju se količine prodane otkupnim i drugim poduzećima, a ostatak se raspoređuje po vidovima potrošnje na gazdinstvima. Raspoređivanje se vrši na temelju ocjene koliko se od preostalih količina (u postotku) troši prema uobičajenoj praksi, za prehranu stoke, za prostirku, za ogrjev i druge namjene.

Količina slame dobijene iz žitarica procjenjuje se na taj način što se prirod žitarica u zrnu množi koeficijentom 1,0 - 1,2. Količina kukuruzovine (šasa) dobija se na taj način što se prirod kukuruza u zrnu pomnoži koeficijentom 0,9. Količina šepurika procjenjuje se na taj način što se prirod kukuruza u zrnu pomnoži koeficijentom 0,2.

Za obračun vrijednosti usputnih proizvoda žita uzimaju se mjesne cijene. Ukupna vrijednost usputnih proizvoda žita dobija se zbrojem vrijednosti prodatih, količina utrošenih za stočnu hranu i prostirku, za ogrjev i druge namjene.

1.3. Povrtno bilje (tabela 3)

U obračunu se iskazuju podaci za glavne usjeve, međuusjeve, naknadne i postrne usjeve, o požetim površinama, ukupnim prirodima, prosječnim cijenama, ukupnoj vrijednosti prirod, prosječnom utrošku sjemena po hektaru, ukupnom utrošku sjemena, količinama sjemena i vrijednosti kupljenog sjemena, količinama i vrijednosti sjemena iz vlastite proizvodnje i količini i vrijednosti utrošenog povrća za prehranu stoke.

Vrijednost prirod povrtnog bilja obračunava se prosječnim otkupnim cijenama ostvarenim u vremenu od prispjeća proizvoda do 31.XII tekuće godine, a krumpira i trajnijeg povrća iz skupine variva (grah, grašak, sočivo) od prispjeća do 31.III naredne godine.

Za obračun vrijednosti povrća utrošenog za prehranu članova kućanstva uzima se približna otkupna cijena srazmjerno kvalitetu proizvoda prema kvalitetu otkupljenih količina.

Ukoliko se znatnije količine povrća prodaju na tržnici, otkupne cijene treba korigirati cijenama formiranim na tržnici srazmjerno prodatim količinama na tržnici.

Vrijednost krumpira treba obračunati prosječnom cijenom izvedenom po bilanci krumpira (pomoćni obrazac P-6a). Za obračun vrijednosti krumpira utrošenog za prehranu članova kućanstva uzima se otkupna cijena umanjena do 10%, za sjeme otkupna cijena, a za prehranu stoke umanjena otkupna cijena do 50%.

Vrijednost priroda "ostalog povrća" dobija se množenjem požnjevene površine "ostalog povrća" i prosječne vrijednosti priroda povrća po hektaru požnjevene površine glavnih usjeva.

Prosječan utrošak sjemena po hektaru požnjevene površine procjenjuje se na temelju prikupljenih informacija od neposrednih proizvođača. Količina kupljenog sjemena procjenjuje se na temelju prikupljenih podataka TRG-službe ili podataka od poduzeća koja se bave prodajom sjemena.

Za obračun vrijednosti kupljenog sjemena uzimaju se prosječne cijene trgovine na malo.

Količina utrošenog sjemena iz vlastite proizvodnje dobija se razlikom kada se od ukupnog utrošenog sjemena odbije količina kupljenog sjemena. Vrijednost sjemena iz vlastite proizvodnje obračunava se cijenama kojima se obračunava i vrijednost proizvodnje.

Kod pojedinih usjeva ne obračunava se utrošak sjemena iz vlastite proizvodnje zbog toga što se ne obračunava ni vrijednost proizvodnje sjemena.

Količine povrtnog bilja (osim krumpira) utrošene za prehranu stoke procjenjuju se, a vrijednost obračunava cijenama koje odgovaraju kvalitetu proizvoda.

1.4. Industrijsko bilje (tabela 4)

U obračunu se iskazuju podaci o požnjenim površinama, ukupnom prirod, prosječnoj cijeni, vrijednosti ukupnog priroda, prosječnom utrošku sjemena po hektaru, ukupnom utrošku sjemena, količini, cijeni i vrijednosti kupljenog sjemena, količini i vrijednosti vlastitog sjemena.

Vrijednost industrijskog bilja obračunava se prosječnim otkupnim cijenama ostvarenim u razdoblju od 1.VII do 31.III naredne godine. Vrijednost duhana obračunava se otkupnom cijenom za "suhi", a ne za "sirovi" list, s obzirom da se prirod duhana u PO-službi iskazuje kao "suhi list".

Vrijednost "ostalog industrijskog bilja" obračunava se prosječnom vrijednošću ukupnog industrijskog bilja po hektaru požnjevene površine na isti način kao za "ostalo povrće".

Prosječan utrošak sjemena po hektaru požnjevene površine procjenjuje se na temelju prikupljenih informacija od neposrednih proizvođača i poduzeća koja se bave proizvodnjom tih kultura.

Utrošak kupljenog sjemena procjenjuje se na temelju prikupljenih podataka o kupljenim količinama i cijenama sjemena od poduzeća koja snabdijevaju proizvođače sjemenom.

Količina utrošenog sjemena iz vlastite proizvodnje dobija se razlikom kada se od ukupno utrošenog sjemena oduzme količina kupljenog sjemena. Količinu i vrijednost vlastitog sjemena prikazati u stupcima 11 i 12. Vrijednost sjemena iz vlastite proizvodnje obračunava se istim cijenama kojima se obračunava i vrijednost proizvodnje. Kod pojedinih usjeva ne obračunava se utrošak sjemena iz vlastite proizvodnje zbog toga što se ne obračunava ni vrijednost proizvodnje sjemena.

1.5. Stočno krmno bilje (tabela 5)

U obračunu se iskazuju podaci o požnjenim površinama, ukupnom prirod, cijenama, vrijednosti priroda, količini i vrijednosti prodatog sijena, vrijednosti prehrane stoke.

Kod djeteline i lucerne kao požnjena uzima se ukupna površina starog i novog uzgoja i ukupan prirod oba uzgoja.

Utrošak sjemena stočnog krmnog bilja iz vlastite proizvodnje ne obračunava se zbog toga što se ne obračunava ni vrijednost proizvodnje sjemena.

Za obračun vrijednosti stočnog krmnog bilja uzimaju se cijene približne cijeni koštanja ovih proizvoda u poljoprivrednim poduzećima. Neznatne količine ovih proizvoda povremeno se pojavljuju u prodaji s visokim cijenama koje se ne mogu rabiti za obračun vrijednosti ukupnog priroda. Ako na teritoriji grada-općine nema poljoprivrednih poduzeća, cijene stočnog krmnog bilja potrebno je utvrditi procjenom.

Vrijednost priroda "ostalog krmnog bilja" (redovi 8 i 14) dobija se množenjem požnjevene površine "ostalog krmnog bilja" prosječnom vrijednošću priroda po hektaru požnjevene površine za glavne usjeve, međusjeve i naknadne usjeve.

Podaci o količinama i vrijednosti prodatog sijena otkupnim i drugim poduzećima uzimaju se iz TRG-službe ili se prikupljaju od otkupnih poduzeća ili se procjenjuju.

Ukupan prirod stočnog krmnog bilja po odbitku prodatih količina uzima se da je utrošen za prehranu stoke. Vrijednost stočnog krmnog bilja za prehranu stoke dobija se kada se od ukupne vrijednosti priroda oduzme vrijednost prodatog stočnog krmnog bilja.

1.6. Livade i pašnjaci (tabela 6)

U obračunu se iskazuju podaci o površinama pod livadama, pašnjacima i drugim sjenokosima, ukupnom prirodi, prosječnim cijenama, vrijednosti prirodi, količini i vrijednosti prodanog sijena i sijena utrošenog za prehranu stoke.

Za obračun vrijednosti livadskog sijena i sijena pašnjaka uzimaju se cijene približne cijeni koštanja ovih proizvoda u poljoprivrednim poduzećima.

Ako na teritoriji grada-općine nema poljoprivrednih poduzeća ili nemaju ove proizvode, cijene se utvrđuju procjenom.

Ukupna vrijednost prirodi livadskog sijena i sijena pašnjaka po odbitku vrijednosti prodanih količina uzima se kao trošak prehrane stoke.

1.7. Sirovo voće i grožđe (tabela 7)

U obračunu se iskazuju podaci o prirodi, prosječnim cijenama i vrijednosti sirovog voća i grožđa, te količinama, cijenama i vrijednosti sirovog voća i grožđa po vidovima potrošnje i prodaje.

Ukupna vrijednost sirovog voća i grožđa obračunava se pomoću bilance voća koje se raspoređuje po vidovima potrošnje i prodaje. Zbroj vrijednosti utrošenog voća i grožđa po vidovima potrošnje i prodaje čini ukupnu vrijednost proizvodnje voća i grožđa.

a) Utrošak voća i grožđa u preradi na gazdinstvu (stupci 4, 5 i 6)

Podaci o količinama, cijenama i vrijednosti utrošenog voća i grožđa u preradi na gazdinstvu uzimaju se iz tabele 8 "Prerada voća i grožđa" (stupci 5, 6 i 7).

b) Potrošnja za prehranu članova kućanstva (stupci 7, 8 i 9)

Utrošene količine voća i grožđa za prehranu članova kućanstva dobiju se razlikom kada se od ukupnog prirodi (stubac 1) odbiju prodane količine otkupnim poduzećima i na tržišnici i količine utrošene u preradi na gazdinstvu.

Vrijednost voća i grožđa utrošenog za prehranu članova kućanstva obračunava se otkupnim ili približno otkupnim cijenama, zavisno od ostvarenog kvaliteta prema kvalitetu otkupljenih količina.

c) Prodaja voća i grožđa na tržišnici (stupci 10, 11 i 12)

Količine prodanog voća i grožđa na tržišnici i prosječne cijene koje se formiraju na tržišnici treba procijeniti. Pri procjeni treba rabiti podatke uprava tržišnica koje imaju organiziranu evidenciju o prometu na tržišnici (obrazac TRG-13).

Pri tome treba imati u vidu da proizvođači prodaju voće i grožđe i na drugim tržišnicama na teritoriji i izvan teritorije svog grada-općine, i obrnuto. Prosječnu cijenu koja se formira na tržišnici treba umanjiti za troškove dovoza, tržišne takse i sl.

d) Prodaja voća i grožđa otkupnim poduzećima (stupci 13, 14 i 15)

Podaci o količinama i vrijednosti otkupljenog voća i grožđa uzimaju se iz TRG-31 ili se prikupljaju od poduzeća koja vrše otkup na teritoriji grada-općine.

Prosječne otkupne i cijene voća i grožđa formirane na tržišnici uzimaju se za razdoblje od prispjeća proizvoda do 31.XII tekuće godine, a kod trajnijih proizvoda (jabuke, orah, badem, limun, mandarinke) do 31.III naredne godine.

2. OBRAČUN VRIJEDNOSTI I TROŠKOVA PRERADE VOĆA I GROŽĐA (tabela 8)

U obračunu se iskazuju podaci o proizvedenim količinama, prosječnim cijenama, vrijednosti proizvodnje, utrošku voća po jedinici mjere, ukupno utrošenom voću za preradu, cijenama i vrijednosti utrošenog voća i vrijednosti neto priroda.

Podaci o proizvedenim količinama proizvoda prerade i utrošku voća, grožđa, maslina i smokava u preradi uzimaju se iz izvještaja PO službe (PO-33b i PO-34b). Normative utroška voća (stubac 4) za ostale proizvode prerade (suho voće, ostali pekmezi, ostala rakija i voćni sokovi) treba procijeniti. Ovi se normativi procjenjuju svake godine zavisno od ostvarenog kvaliteta voća koje se prerađuje.

Pri obračunu rakije komovače ne uzima se u obzir trošak zbog toga što se ne obračunava ni vrijednost koma u preradi grožđa. Ako se rakija komovača proizvodi od groždanog kljuka, vrijednost grožđa treba obračunati kao trošak prerade. Ako se komovača proizvodi od neiscijeđenog koma, kao trošak prerade uzima se srazmjerni dio utrošenog grožđa.

Vrijednost proizvoda prerade voća i grožđa obračunava se otkupnim cijenama ostvarenim u vremenu od prispjeća proizvoda do 31.III naredne godine.

Za obračun vrijednosti utrošenog sirovog voća i grožđa u preradi uzima se otkupna ili približno otkupna cijena, zavisno od razlike kvaliteta utrošenog voća i grožđa prema kvalitetu otkupljenih količina.

Vrijednost neto-priroda predstavlja razliku između vrijednosti proizvoda dobijenih preradom voća i vrijednosti voća utrošenog za preradu. Neto-vrijednost ne može biti negativna.

Kod obračuna neto-vrijednosti prerade voća i grožđa vrijednost prerađevine ne može biti niža od umnoška vrijednosti sirovine i normativa (randmana) utrošenog voća i grožđa.

3. OBRAČUN VRIJEDNOSTI STOČNE PROIZVODNJE (tabele 9, 11, 12 i 13)

Obračunom vrijednosti stočne proizvodnje obuhvataju se:

- prirast stoke u težini za goveda, ovce, svinje, koze i konje,
- stočni proizvodi, mlijeko (krava, ovaca, koza), vuna i kostret.

U obračunu vrijednosti stočne proizvodnje obuhvataju se i proizvodi peradi (prirast u težini i jaja) i proizvodi pčela (med i vosak).

Stajsko gnojivo ne obračunava se kao vrijednost stočne proizvodnje s obzirom da se ne obračunava ni kao trošak u biljnoj proizvodnji.

3.1. Prirast stoke (tabela 9)

U obračunu se iskazuju podaci o prirastu stoke u težini, po vrstama, prosječnim godišnjim otkupnim cijenama i vrijednosti prirasta.

Kao pomoćni podaci prikazuju se ukupan broj grla stoke po vrstama i od toga broj grla za priplod.

Za obračun vrijednosti prirasta goveda, ovaca i svinja uzima se prosječna godišnja otkupna cijena po vrstama stoke.

Federalni zavod za statistiku nije u mogućnosti da obezbijedi informacije (podatke) o prirastu stoke, stoga vas molimo da sami izvršite procjenu za područje vašeg grada-općine na temelju godišnjeg izvještaja o stočarstvu (PO-51-2).

Prirast stoke za grad-općinu obračunava se po rashodnom metodu po kome je prirast stoke u težini jednak zbroju tri komponente:

- razlike u težini stoke na kraju i na početku godine (razlika potencijala),
- razlika u težini prodane i kupljene stoke (tržišni višak) i
- težine zaklane stoke na gazdinstvima (kućanstvima).

Razlika u težini stoke na kraju i na početku godine obračunava se tako da se dobijena razlika u broju grla svake kategorije na kraju i na početku godine pomnoži prosječnom težinom.

Broj grla po kategorijama i prosječne težine grla pojedinih kategorija procjenjuju se. Izračunata razlika u težini stoke na kraju i na početku godine može biti i negativna, ako je broj grla na kraju godine manji.

Razlika u težini prodane i kupljene stoke (tržišni višak) predstavlja u ovom obračunu težinu prodanih grla otkupnim poduzećima, mesarnicama i ugostiteljskim radnjama. Podaci o broju, prosječnoj i ukupnoj težini prodanih grla procjenjuje se na temelju prikupljenih podataka od otkupnih poduzeća, klaonice, veterinarskih postaja, mesarskih i ugostiteljskih radnji.

Težina zaklane stoke na gazdinstvima (kućanstvima) dobija se množenjem procijenjenog broja zaklanih grla po kategorijama stoke odgovarajućim prosječnim bruto-težinama.

Vrijednost prirasta koza obračunava se po mjesnim cijenama. Vrijednost prirasta podmlatka konja obračunava se tako što se prosječan godišnji broj ždrjebadi i omadi pomnoži cijenom ždrjebeta od jedne godine. Cijena se uzima prema mjesnim prilikama.

3.2. Proizvodi stočarstva (tabela 11)

U obračunu se iskazuju podaci o proizvedenim količinama, cijenama i vrijednosti mlijeka krava, ovaca i koza, vune, kostrijeti i ukupne vrijednosti proizvoda po vrstama stoke.

Kao pomoćni podaci iskazuju se: ukupan broj grla, broj grla koja se mužu, godišnja proizvodnja mlijeka po jednom grlu, broj ovaca koje se strižu i proizvodnja vune i kostrijeti po jednom grlu.

Proizvodnja kozijeg mlijeka i kostrijeti procjenjuju se ako su od značaja za dohodak grada-općine.

Ukupna vrijednost kravljeg i ovčijeg mlijeka obračunava se u pomoćnom obrascu P-8. Mlijeko potrošeno za prehranu članova kućanstva i za preradu na gazdinstvu obračunava se otkupnom cijenom. Mlijeko dato stoci obračunava se cijenom koja je približna otkupnoj cijeni. Mlijeko prodato na tržnici i raznošenjem obračunava se cijenom formiranom na tržnici. Za mlijeko prodato otkupnim poduzećima koriste se podaci TRG-službe. Prosječna cijena i vrijednost mlijeka obračunata po bilanci (Obrazac P-8) prenosi se u tabelu 11-Proizvodi stočarstva, stupci 5 i 6. Vrijednost kozjeg mlijeka obračunava se cijenama prema mjesnim prilikama. Za obračun vrijednosti vune uzima se prosječna godišnja otkupna cijena, a za kostrijet mjesna cijena.

3.3. Proizvodi peradi (tabela 12)

U obračunu se iskazuju podaci o prirastu ukupne peradi u težini, cijeni i vrijednosti prirasta, broju, cijeni i vrijednosti jaja, broju i vrijednosti utrošenih jaja za nasad iz vlastite proizvodnje. Kao pomoćni podaci iskazuje se broj peradi na početku godine, broj priraslih grla, prosječna težina po komadu, broj nosilja i broj jaja po nosilji godišnje.

Za obračun vrijednosti proizvodnje peradi uzima se ukupan prirast peradi u težini i ukupna proizvodnja jaja. Za obračun vrijednosti ukupnog prirasta peradi u težini i jaja uzimaju se prosječne godišnje otkupne cijene. Ako se znatnije količine pilića, odrasle peradi i jaja prodaju na tržnici, otkupne cijene treba korigirati cijenama formiranim na tržnici srazmjerno prodatim količinama na tržnici, na kojoj su cijene, po pravilu, više.

Utrošak jaja za nasad iz vlastite proizvodnje (stupci 13 i 14) obračunava se u pomoćnom obrascu P-9a (u tabeli "B"). Prije obračuna treba u tabeli "A" izvršiti obračun vrijednosti kupljenih jaja za nasad i pilića od poduzeća. Broj utrošenih jaja za nasad iz vlastite proizvodnje dobija se množenjem broja prirasle peradi iz vlastite proizvodnje sa 1,3. Broj prirasle peradi iz vlastite proizvodnje dobija se kada se od ukupnog broja prirasle peradi odbije broj kupljenih pilića i jaja (podatak iz tabele "A") umanjen do 7% na ime uginuća i kvara jaja. Pri obračunu vrijednosti jaja za nasad uzima se cijena kojom se obračunava i vrijednost proizvodnje.

Kupnja jaja za nasad i pilića (obrazac P-9a, tab. "A") obuhvata kupnju na temelju ugovora o proizvodnoj saradnji i kupnju od peradarskih farmi, zadruga, veterinarskih i poljoprivrednih postaja i drugih poduzeća. Podaci o kupljenom broju, cijeni i vrijednosti jaja za nasad, jednodnevnih pilića i ostalog jednodnevnog podmlatka drugih vrsta peradi prikupljaju se od poduzeća koja snabdjevaju individualne proizvođače ovim proizvodima.

3.4. Proizvodi pčela (tabela 13)

U obračunu proizvoda pčela obuhvata se vrijednost meda i voska. Prirod meda i voska procjenjuje se na temelju broja košnica i prosječnog priroda meda i voska po košnici. Vrijednost meda i voska obračunava se za ukupne proizvedene količine. Za obračun vrijednosti meda uzima se prosječna godišnja otkupna cijena, a za vosak mjesna cijena.

Vrijednost utrošenog šećera za prehranu pčela procjenjuje se na temelju broja košnica pčela prehranjivanih tijekom zime prethodne i početkom tekuće godine i prosječne potrošnje šećera po hranjenoj košnici pčela. Vrijednost šećera obračunava se po nabavnoj cijeni. Radi lakše procjene proizvodnje voska i potrošnje šećera u tabeli su iskazane košnice po vrstama.

4. OBRAČUN VRIJEDNOSTI PROIZVODNJE USPUTNIH DJELATNOSTI (tabela 10)

Prihodi od šuma (red 1 i 2) obuhvataju vrijednost tehničkog i ogrjevnog drva posječenog u šumama u individualnom vlasništvu i drva koje su individualni proizvođači posjekli izvan šuma.

Posječeno drvo u šumama u individualnom vlasništvu obuhvata ukupnu količinu posječenog drva.

Posječeno drvo izvan šuma koje su posjekli individualni proizvođači obuhvata količine posječenog drva u makijama (zimzelene šikare listača i četinjača) i izvan šuma (u voćnjacima, vinogradima, drvoredima, međama i sl.).

Podaci o posječenom tehničkom i ogrjevnom drvu uzimaju se iz obrasca ŠUM-21 ("Godišnji izvještaj o iskorištavanju šuma", tabela 1, kada se godišnji izvještaj o iskorištavanju šuma podnosi za šume koje su u privatnom vlasništvu i kada su izvršitelji sječe "Građani"). Prilikom prikupljanja podataka treba voditi računa da se ne izostave podaci o sječi drva izvan šuma, s obzirom da se u krajevima razvijenog voćarstva i vinogradarstva ovom sječom dobijaju znatne količine drva.

Za obračun vrijednosti tehničkog i ogrjevnog drva uzimaju se otkupne cijene.

Kućnom radinosti smatra se izrada predmeta koje izrađuju članovi poljoprivrednog kućanstva, pri čemu se rabe sirovine pretežno iz poljoprivredne proizvodnje, a koji se rabe bilo za potrebe samog kućanstva ili za prodaju.

Ako je pojedina djelatnost kućne radinosti registrirana kod nadležnog gradskog-općinskog organa kao obrtnička djelatnost na koju se plaća porez na dohodak od obrta, ne obuhvata se ovim obračunom.

Vrijednost proizvodnje kućne radinosti procjenjuje se kao zbroj vrijednosti gotovih proizvoda obračunatih po prodajnim cijenama.

Pošto se najveći dio proizvoda kućne radinosti proizvodi od vune, za obračun ovih proizvoda može se rabiti sljedeći postupak: od ukupno proizvedene vune na području grada-općine oduzeti količinu vune koja je prodana poduzećima (TRG-sluzba) i na tržišnici, a ostali dio predstavlja količinu potrošenu u preradi na gazdinstvu.

Količinu prerađene vune na gazdinstvu umanjiti za 35% (gubici pri pranju i vlačenju neprane vune) i tu količinu obračunati po cijeni pređe na mjesnom tržištu.

Kao materijalni trošak u naturi prilikom izradbe predmeta kućne radinosti uzima se vrijednost oprane vune, lana, konoplje i drugih sirovina iz poljoprivredne proizvodnje i usputnih djelatnosti (drvo, trska, rogoz i sl.) obračunatih cijenom kojom se obračunava i vrijednost proizvodnje odgovarajućeg proizvoda. Ove troškove prikazati u tabeli 15 red 10.

Stručna komisija grada-općine treba da procijeni koji se predmeti i u kojim količinama proizvode na području grada-općine i kolika je vrijednost tih proizvoda, bez obzira da li se prodaju ili rabe u kućanstvu.

Troškovi u novcu se procjenjuju i obuhvataju vrijednost sirovina i pomoćnog materijala kupljenog od poduzeća (privatna ili državna poduzeća). Ove novčane troškove prikazati u tabeli 14 red 22.

Sakupljanje ljekovitog bilja i šumskih plodova obuhvataju vrijednost otkupljenih proizvoda, prodatih na tržišnici i utrošenih u kućanstvu.

Ukupne vrijednosti sakupljenog bilja i plodova procjenjuju se rabeći podatke TRG-sluzbe i ŠUM-sluzbe.

Lov - prihod je vrijednost ulovljene pernate i dlakaste divljači, prodate kože i sl., a troškovi zimsko prehranjivanje divljači, municija i sl. Informacije treba prikupiti od udruženja lovaca.

Ribolov - prihod je vrijednost ulova slatkovodne i morske ribe, rakova, glavonožaca i školjki. Troškovi su gorivo i mazivo za motorne čamce i pomoćni materijal (konci, mamci i sl.). Podaci o ulovu ribe uzimaju se iz PO-sluzbe, a cijene se procjenjuju rabeći podatke TRG-sluzbe. Iznos troškova procjenjuje se do 15% vrijednosti ulova za slatkovodnu ribu, a do 30% za morski ribolov.

Vađenje pijeska i kamena, pečenje cigle i kreča obuhvataju vrijednost prodatih količina i utrošenih u gazdinstvu i kućanstvu, a troškovi vrijednost utrošenog ogrjeva, kupljenog kamena i sl. Vrijednost se obračunava po mjesnim cijenama. Ako su ove djelatnosti poljoprivrednika registrirane kao obrtničke (proizvodnja građevnog materijala), tada se procjenjuje samo onaj dio prihoda koji se odnosi na utrošene količine na gazdinstvu i kućanstvu. Troškove vezane za vađenje pijeska i kamena, pečenje kreča i cigle prikazati u tabeli 14, red 23.

Ostali proizvodi obuhvataju proizvodnju cvijeća, voćnih sadnica, loznih kalemova i sl. Prihod od cvijeća obuhvata vrijednost prodalog cvijeća organizacijama, individualnim cvjećarskim radnjama i na tržišnici, a troškovi obuhvataju vrijednost kupljenog sjemena i rasada. Prihod od voćnih sadnica i loznih kalemova obuhvata vrijednost sadnog materijala proizvedenog u godini za koju se vrši obračun. Troškovi su vrijednost podloga, reznica i vioka kupljenih od pravnih osoba.

Troškove vezane za sakupljanje ljekovitog bilja i šumskih plodova, lov i ribolov kao i troškove vezane za ostale proizvode prikazati u tabeli 14, red 24.

5. OBRAČUN MATERIJALNIH TROŠKOVA U NOVCU (tabela 14)

U tabeli su navedeni troškovi u novcu koji se obično pojavljuju u poljoprivrednoj proizvodnji. Ukoliko se na teritoriji grada-općine pojave i neki drugi troškovi proizvodnje, treba upisati naziv i iznos troškova.

Troškovi u novcu procjenjuju se u temeljnim tabelama pri obračunu vrijednosti proizvodnje gdje se javljaju kao trošak.

Svi troškovi u novcu mogu se približno procijeniti na temelju raspoloživih podataka koje treba prikupiti od poslovnih subjekata koji snabdijevaju poljoprivrednike reprodukcijom materijalom i proizvodnim uslugama bilo temeljem ugovora o proizvodnoj suradnji (kooperaciji), ili za novac. Bitno je da se pri procjeni potrošnje reprodukcijom materijala počne od stvarnog stanja.

Potrošnja **vještačkih gnojiva** (red 1) obračunava se za ekonomsku godinu, tj. za razdoblje od 1.VI prethodne do 1.VI tekuće godine.

Količine utrošenih vještačkih gnojiva treba procijeniti na temelju raspoloživih podataka prikupljenih od poduzeća i radnji koje snabdijevaju proizvođače. Za obračun vrijednosti uzimaju se prosječne cijene poljoprivrednih poduzeća koja snabdijevaju proizvođače i cijene trgovina na malo. Pri ovakvom načinu procjene treba voditi računa o utrošenim količinama vještačkih gnojiva po hektaru obradive, odnosno oranične površine.

Procjena količina utrošenih vještačkih gnojiva treba da se temelji na količinama vještačkih gnojiva koje se odnose na snabdijevanje individualnih poljoprivrednih proizvođača.

Sredstva za zaštitu bilja (red 2) od biljnih bolesti, štetnih insekata, glodavaca i korova obračunavaju se procjenom na temelju prikupljenih podataka od poljoprivrednih, industrijskih i drugih subjekata koji se bave prometom ovih sredstava. Ovu procjenu treba provjeriti u uporedbi s površinama pojedinih vrsta žita, industrijskog i povrtnog bilja, vinograda, voćnjaka, gospodarskih objekata i sl. obuhvaćenih zaštitom.

Za obračun vrijednosti utrošenih sredstava uzimaju se prosječne cijene na malo. Sredstva za zaštitu bilja dobijena besplatno ne obuhvataju se obračunom.

Prosječna godišnja potrošnja i vrijednost **sredstava za vezivanje** (red 3) procjenjuje se na temelju načina izvršenja žetve, površina pod strnim žitom, požnjevenih površina samovezačicama u sektoru individualnog vlasništva, površina vinograda i načina uzgoja vinove loze i sl.

Potrošnja **sol i prehranu stoke** (red 4) procjenjuje se na temelju prosječnog broja grla kojima se daje sol i godišnje potrošnje po jednom grlu, prema uobičajenoj praksi. Vrijednost se obračunava po nabavnoj cijeni soli.

Potkov stoke (red 5) obračunava se na temelju procijenjenog broja radnih grla za potkove i prosječnog godišnjeg broja potkova po grlu, prema uobičajenoj praksi potkivanja. Obračunom se obuhvata i potkov stoke koji rade sami poljoprivrednici. Za obračun vrijednosti potkova uzimaju se mjesne cijene.

Usluge poduzeća (red 6) strojevima obuhvataju vrijednost izvršenih radova na temelju ugovora o poslovnoj suradnji ili za novac. Usluge pri podizanju, obradbi i njezi novih dugogodišnjih zasada ne obuhvataju se kao trošak proizvodnje.

Navodnjavanje (red 7) obuhvata vrijednost plaćenih usluga za uporabu vode za navodnjavanje ili zalijevanje (s uporabom ili bez uporabe opreme). Podaci se uzimaju od vodoprivrednih i poljoprivrednih poduzeća.

Naknadu za zaštitu i uporabu vodoprivrednih objekata i postrojenja (red 8) plaćaju poljoprivrednici, koji imaju zemljište na teritoriji vodoprivrednih poduzeća, na ime usluga za održavanje sustava za odvodnjavanje i navodnjavanje. Podaci se uzimaju od navedenih poduzeća ili od nadležnih službi u gradu-općini.

Vrijednost **kupljene stočne hrane** (red 9) uzima se iz pomoćnog obrasca P-2, red-Ukupna vrijednost A+B.

Utrošak goriva i maziva (red 10) obračunava se u pomoćnom obrascu P-10. Broj motora procjenjuje se na temelju evidencije odgovarajućih službi grada-općine i sl.

Prosječan godišnji broj sati rada po jednom motoru obuhvata ukupan broj sati rada utrošen na vlastitom gazdinstvu i proizvodnim uslugama drugim individualnim proizvođačima i poduzećima. Ne obuhvataju se sati rada motora utrošeni za potrebe kućanstva.

Prosječan godišnji broj sati rada po motoru i prosječan utrošak goriva po satu rada motora procjenjuje se na temelju informacija poljoprivrednika. Pored procjene mogu se rabiti i tehnički normativi o potrošnji goriva. Ukupna potrošnja goriva na individualnim gazdinstvima po jedinici obradive površine (ha) ne može biti veća od utroška goriva utvrđenog prema tehničkim normativima utroška kod pojedinih kultura.

Vrijednost goriva obračunava se po nabavnoj cijeni.

Vrijednost utroška maziva procjenjuje se srazmjerno vrijednosti utroška goriva.

Održavanje poljoprivrednih strojeva, oruđa i kola (red 11) obračunava se u pomoćnom obrascu P-10, ocjenom prosječne godišnje vrijednosti održavanja po jednom motoru, obuhvatajući vrijednost rabljenih pričuvnih dijelova i obrtničkih usluga na popravkama motora ili uređaja. Vrijednost velikih opravki (remonta) motora ne obračunava se u troškove održavanja već u investicije.

Utrošak električne energije (red 12) obračunava se u pomoćnom obrascu P-11, na isti način kao i utrošak goriva. Vrijednost utrošene električne energije za osvjetljenje u poljoprivrednim objektima obračunava se na temelju procjene vrijednosti utroška po jednom gazdinstvu i broju elektrificiranih gazdinstava.

Količinu **kupljenog sjemena stočnog krmnog bilja** (red 16) i sjemena trava za nove uzgoje treba procijeniti na temelju prikupljenih podataka od poslovnih subjekata koji se bave prodajom sjemena. Za obračun vrijednosti sjemena uzimaju se nabavne cijene.

Veterinarske usluge (red 17) predstavljaju troškove održavanja zdravstvenog stanja i proizvodne sposobnosti stoke, peradi i pčela i obuhvataju vrijednost veterinarskih usluga, lijekova, preparata i sl., kupljenih s nalogom ili bez naloga veterinara. Usluge najčešće obuhvataju preventivu (cijepljenje i sl.), liječenje, vještačko osjemenjavanje i sl. Kao troškovi veterinarskih usluga ne obuhvataju se izdaci za osiguranje stoke, za uvjerenje o zdravstvenom stanju stoke, troškovi u svezi s prometom stoke (stočna karta) i liječenje nepomenutih domaćih životinja. Podaci o troškovima liječenja stoke, peradi i pčela prikupljaju se od veterinarskih postaja, poljoprivrednih postaja, ljekarni i drugih poduzeća koja vrše veterinarske usluge i prodaju lijekova.

Kupnja sitnog inventara (red 18) za potrebe poljoprivredne proizvodnje utvrđuje se procjenom prosječnog godišnjeg izdatka po jednom gazdinstvu, prosječne veličine, opremljenosti i strukture proizvodnje.

Vrijednost **kupljenih jaja za nasad i pilića** (red 19) uzima se iz pomoćnog obrasca P-9a, tabela "A" (red-Ukupno, stubac 3).

Pašarina i žirenje (red 21) obuhvataju izdatke poljoprivrednika za uporabu ispaše za stoku na pašnjacima i šumama, za žirenje i brst u šumama i šikarama državnog sektora. Podaci se uzimaju od nadležnih gradskih-općinskih službi i iz ŠUM-sluzbe, odnosno od šumarskih poduzeća.

6. REKAPITULACIJA OBRAČUNA VRIJEDNOSTI PROIZVODNJE I TROŠKOVA U NATURI (tabela 15)

U tabeli se iskazuju podaci potrebni za utvrđivanje vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje i ukupnih troškova u naturi.

U stubac 1 upisuje se vrijednost poljoprivredne proizvodnje po skupinama proizvoda, u stupce 2, 3 i 4 vrijednost troškova u naturi po namjeni: za sjeme, za prehranu stoke i prostirku, ostali troškovi (voće i grožđe za preradu, sirovine za kućnu radinost i sl.), a u stubac 5 ukupna vrijednost troškova u naturi. Podaci se uzimaju iz odgovarajućih stubaca osnovnih tabela od 1 do 13.

7. OBRAČUN BRUTO DODANE VRIJEDNOSTI I MJEŠOVITOG DOHOTKA (NETO DODANE VRIJEDNOSTI) (tabela 16)

U tabeli se iskazuju podaci o vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje, ukupnim materijalnim troškovima, troškovima u naturi, troškovima u novcu, bruto dodanoj vrijednosti, amortizaciji i mješovitom dohotku (neto dodanoj vrijednosti).

Podaci o vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje i troškovima u naturi uzimaju se iz tabele 15 "Rekapitulacija obračuna vrijednosti proizvodnje i troškova u naturi", a ukupni troškovi u novcu iz tabele 14 "Materijalni troškovi u novcu".

Zbroj ukupnih troškova u naturi i u novcu daje ukupnu vrijednost materijalnih troškova poljoprivredne proizvodnje.

Bruto dodana vrijednost dobija se razlikom kada se od ukupne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje oduzme iznos ukupnih materijalnih troškova.

Na iznos bruto dodane vrijednosti treba obračunati 7% na ime **amortizacije** stalnih sredstava.

Oduzimanjem iznosa amortizacije od bruto dodane vrijednosti dobije se mješoviti dohodak, odnosno **neto dodana vrijednost**.